

§ 450

Valtuutettu Reetta Vanhasen aloite alle 25-vuotiaiden nuorten maksuttoman ehkäisyn edistämisestä

HEL 2017-007557 T 00 00 03

Päätös

Puheenjohtajan ehdotuksesta asia jätettiin pöydälle kaupunginvaltuuston 17.1.2018 pidettävään kokoukseen.

Esittelijä

Kaupunginhallitus

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kaupunginvaltuusto katsoo valtuutettu Reetta Vanhasen aloitteen loppuun käsitellyksi.

Esittelijän perustelut

Valtuutettu Reetta Vanhanen ja 45 muuta valtuutettua esittävät aloitteessaan maksuttoman ehkäisyn kustannus- ja hyvinvointivaikutusten selvittämistä ja maksuttoman ehkäisyn tarjoamista alle 25-vuotiaille nuorille.

Hallintosäännön 30 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi aloitteen, jonka on allekirjoittanut vähintään 15 valtuutettua.

Kaupunginhallitus viittaa sosiaali- ja terveyslautakunnan lausuntoon ja toteaa, että osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä kunnan on terveydenhuoltolain 2 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan järjestettävä alueensa asukkaille ehkäisyneuvontaa ja muita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistäviä palveluja.

Terveys- ja hyvinvointivaikutukset

Alle 24-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana koko maassa 23 prosenttia. Helsingissä keskeytysten määrä on pienentynyt viimeisen viiden vuoden aikana 22 pro-

senttia, Espoossa 25 prosenttia ja Vantaalla 40 prosenttia. Tästä suotuisasta kehityksestä huolimatta aiemmin keskeytyksessä olleiden määrä kuitenkin nousee. Lisäksi keskeytyksistä noin 10 prosenttia tehdään samana tai edellisenä vuonna synnyttäneille naisille. Tehokas raskauden ehkäisy on raskauden keskeytyksen ja synnytyksen jälkeen tärkeää ja kustannustehokasta.

Helsinkiläisten alle 25-vuotiaiden sukupuolitartuntojen (klamydia, kuppa ja tippuri) määrät yhteensä ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana 6,5 prosenttia (vuonna 2012 oli 1 142 tartuntaa ja vuonna 2016 tartuntoja oli 1 068). Klamydiatartuntoja todettiin helsinkiläisillä alle 25-vuotiailla nuorilla 1 103 vuonna 2012 ja 1 037 vuonna 2016.

Laajojen kansainvälisten ja myös suomalaisten tutkimusten mukaan maksuton ehkäisy säästää kustannuksia. Erityisesti ns. pitkävaikutteiset ehkäisy menetelmät (kapselit, kierukat) ovat kustannustehokkaimpia. Lyhytvaikutteisten menetelmien käyttäjillä suunnittelemattoman raskauden riski on 10-kertainen pitkävaikutteisiin verrattuna, vaikka ehkäisy olisi maksutonta. 15–24-vuotiaiden ryhmässä suunnittelematon raskaus selittyy yli 80 prosentissa ehkäisyn käyttövirheellä.

Raskauden ehkäisyn ja -keskeytysten kustannukset

Helsingissä asui 15-24-vuotiaita naisia 40 468 vuonna 2016, jolloin tässä ikäryhmässä tehtiin 498 raskaudenkeskeytystä. Raskaudenkeskeytyksen hinta on HUSissa 565 euroa. Tämän lisäksi perusterveydenhuollon vastaanotto- ja laboratoriokustannukset ovat noin 365 euroa. Raskaudenkeskeytysten kokonaiskustannukset ovat 459 000 euroa vuodessa.

Arvion mukaan puolet 15–24-vuotiaista naisista on seksuaalisesti aktiivisia. Vuoden pilleriehkäisyn laskennalliset kustannukset olisivat noin 50 euroa/henkilö. Laajan tutkimuksen mukaan vain 40–50 prosenttia käyttäjistä sitoutuu maksuttomaan pilleriehkäisyyn. Näin ollen 15–24-vuotiaille tarjottavan maksuttoman pilleriehkäisyn kustannukset kaupungille olisivat 10 000 käyttäjän mukaan laskettuna noin 506 000 euroa. Tyypillisellä käytöllä noin yhdeksän prosenttia ehkäisytablettien käyttäjistä tulee raskaaksi vuoden aikana, joten voidaan olettaa, että ehkäisytablettien käyttäjille tehdään 227 raskaudenkeskeytystä vähemmän vuodessa, jolloin raskaudenkeskeytysten kuntalaskutusten määrä vähenee arviolta 210 000 euroa.

Helsingissä tarjotaan maksutta ensimmäiset ehkäisytablettit (kolmen kuukauden aloituspakkaus), ensimmäinen kierukka ja ehkäisyimplantit. Maksuttomia kondomeja tarjotaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, ehkäisyneuvonnassa, kutsunnoissa sekä jonkin verran nuorisota-

loilla ja erilaisissa terveyden edistämiskampanjoissa. Tarvittaessa nuori saa maksuttoman jälkiehkäisyn koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

Helsingin kaupunki on tarjonnut vuodesta 2007 ensimmäiset pitkävaikutteiset ehkäisymenetelmät kaikenikäisille naisille. Pitkävaikutteisen ehkäisimen eli hormonikierukan tai ehkäisykapselin hankintahinta on noin 100 euroa/kpl ja se jakautuu 4–7 vuodelle, jolloin vuosikustannus on keskimäärin 20 euroa. Vuonna 2016 sosiaali- ja terveystoimi hankki toimipisteisiinsä pitkävaikutteisia ehkäisymenetelmiä 358 460 eurolla (2 974 kierukkaa ja 540 ehkäisykapselia).

Mikäli kaikki 15–24-vuotiaat ehkäisyä tarvitsevat naiset Helsingissä käyttäisivät maksuttomia pitkävaikutteisia ehkäisymenetelmiä, kustannukset olisivat vuodessa noin 405 000 euroa. Mikäli noin 80 prosenttia käyttäisi ehkäisymenetelmää pitkäaikaisesti, raskaudenkeskeytyksiä tehtäisiin ikäryhmässä 400 vähemmän ja kustannuksia säästyisi 367 000 euroa.

Maksuton pilleriehkäisy on kustannuksiltaan samankaltainen kuin pitkävaikutteiset menetelmät, mutta vähemmän tehokas raskaudenehkäisyssä. Nuoremmassa 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä lyhytvaikutteisen ehkäisymenetelmän ohjeen mukaiseen käyttöön sitoutuminen on vähäisempää kuin aikuisilla. 15–19-vuotiaiden ikäryhmän 14 043 naisesta arviolta 3 500 on seksuaalisesti aktiivisia ja käyttäisi ehkäisytabletteja pitkäaikaisesti. Vuositasolla kustannukset olisivat 176 000 euroa. Raskaudenkeskeytysten määrä vähenisi ja kustannussäästöä syntyisi noin 23 600 euroa.

Viime vuosina Helsingissä on varattu jaettavaksi noin 45 000 maksutonta kondomia, joiden hankintahinta on 0,12 euroa kappaleelta. Yksi kondomi viikossa 20 000 käyttäjälle maksaisi 124 000 euroa vuodessa.

Aloitteessa esitettyä tavoitetta on perusteltua edistää ensisijaisesti siten, että alle 25-vuotiaalle nuorelle tarjotaan pitkävaikutteisena ehkäisyvaihtoehtona kierukka tai ehkäisykapseli. Ehkäisyrenkaan tarjoaminen sen sijaan ei vaikuta kustannustehokkaalta, johtuen ehkäisyrenkaan korkeammasta hinnasta ja siitä, ettei näyttöä ehkäisyrenkaan muita menetelmiä korkeammasta käyttämiseen sitoutumisesta ole. Jos tarjonta kuitenkin halutaan ulottaa sosiaali- ja terveystoimialan määrärahojen puitteissa myös ehkäisyrenkaaseen, sosiaali- ja terveystoimialan voi tehdä tätä koskevan päätöksen käyttösuunnitelman hyväksymisen yhteydessä.

Raskaudenkeskeytyksen jälkitarkastus on luonteva ajankohta tarjota pitkäkestoista ehkäisyä. Päihdehuollon asiakkaiden ehkäisyneuvonnan kehittämiseen on tarpeen järjestää uusia yhteistyömuotoja.

Keskitetyn ehkäisyneuvonnan palveluihin kuuluu erityisesti pitkävaikutteisten menetelmien aloittaminen. Tähän toimintaan on tarkoitus käyttää voimavaroja uudessa Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksessa. Lyhytvaikutteisen ehkäisyn aloittaminen toimii hyvin toisen asteen oppilaitoksissa, terveysasemilla ja jälkitarkastusten yhteydessä äitiysneuvolassa.

Sosiaali- ja terveyslautakunta pitää tärkeänä, että seksuaaliterveyden neuvontapalveluja ja viestintää sekä maksuttomien kondomien jakelua lisätään toimialojen yhteistyöllä. Lisäksi lautakunta on edellyttänyt, että sille laaditaan selvitys ja vertailu alle 20- ja 25-vuotiaiden vuosien 2016 - 2018 seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävien palvelujen sekä raskauden ehkäisy- ja keskeytyskustannusten välillä.

Kaupunginhallitus katsoo, että aloitteessa ehdotettua alle 25-vuotiaiden maksuttoman ehkäisyn edistämistä voidaan toteuttaa kaupunginvaltuuston talousarvioissa hyväksymien määrärahojen puitteissa.

Kaupunginhallitus vahvistaa osaltaan sosiaali- ja terveyslautakunnan linjaukset koskien maksutonta ehkäisyä:

- kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta.
- alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisytabletit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta.
- Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä.
- ehkäisyneuvonnan toteutuksessa yhteistyötä terveysasemien, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, äitiysneuvolan, keskitetyn ehkäisyneuvonnan sekä Helsingin kaupungin muiden toimijoiden, kuten koulujen ja nuorisotalojen kanssa jatketaan ja lisätään.
- Vantaan mallin mukaisesti Helsinki alkaa tarjota maksuttoman kierukan tai ehkäisykapselin raskaudenkeskeytyksen jälkeen sekä päihdehuollon asiakkaille.
- oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisyneuvonnan palvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta.
- Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertailee lukuja vuoden 2016 lukuihin.
- viestintää maksuttomasta ehkäisystä tehostetaan eri kanavissa.

Esittelijä

Kaupunginhallitus

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Reetta Vanhasen aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 20.11.2017 § 1068

HEL 2017-007557 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus esitti kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto katsoo valtuutettu Reetta Vanhasen aloitteen loppuun käsitellyksi.

Käsittely

20.11.2017 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:
Terhi Koulumies:

Lisätään perusteluiden Terveys- ja hyvinvointivaikutukset -kohdan loppuun uusi kappale:

"Kaupungin palveluvalikoimaa suunniteltaessa on muistettava, että sukupuolisuhteet eivät nykyään aina rajoitu vakiintuneisiin parisuhteisiin. Ei-toivottujen raskauksien torjuminen ei voi siten olla päänäkökulma nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämässä. Ehkäisyneuvonnassa on otettava huomioon, että hormonaaliset ehkäisymenetelmät eivät suojaa sukupuolitaudeilta, joiden torjunnassa ainoa tehokas ehkäisymenetelmä on kondomin käyttäminen."

Korvataan Raskauden ehkäisyn ja -keskeytysten kustannukset -kohdan 8 kappale seuraavasti:

"Ei-toivotut raskaudet eivät ole ainoa ennaltaehkäistävä seikka alle 25-vuotiaiden nuorten seksuaaliterveydessä, vaan vähintään yhtä suurella

painopisteellä tulee torjua sukupuoliteitse leviäviä tauteja. Niiden pitkäaikaiset terveyshaitat voivat olla vakavia. Käypä hoito -suositusten mukaan seksitauteja ehkäistään parhaiten kondomilla. Aloitteessa esitettyä tavoitetta onkin perusteltua edistää ensisijaisesti siten, että alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan nykyistä enemmän maksuttomia kondomeja.

Sukupuolten välinen tasa-arvo on huomioitava edistettäessä nuorten lisääntymis- ja seksuaaliterveyttä. Hormonaalisten ehkäisymenetelmien korostaminen antaa nuorille täysin väärän viestin siitä, että ehkäisy olisi intiimeissä suhteissa naisen vastuulla. Ehkäisypalvelut tulee suunnata kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta. On myös tärkeää, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin. Nuorille on annettava tietoa myös muista kuin hormonaalisista ehkäisymenetelmistä, joilla on osalle käyttäjistä haitallisia ja vakaviakin sivuvaikutuksia.

Sukupuolten tasa-arvo, hormonaalisen ehkäisyn haittavaikutukset ja sukupuolitautilien torjunta ovat vahva peruste sille, että kaupungin on tarjottava alle 25-vuotiaille nuorille ensisijassa maksuttomia kondomeja, tehostettava seksuaalivalistusta ja lisättävä sekä monipuolistettava sukupuolitautilien testauksen tarjontaa."

Korvataan Raskauden ehkäisyn ja -keskeytysten kustannukset -kohdan 10 kappale seuraavasti:

"Keskitetyn ehkäisyneuvonnan palveluissa on huomioitava sukupuolten tasa-arvonäkökulma, hormonaalisen ehkäisyn haittavaikutukset ja sukupuolitautilien torjunta. Kaupungin on tarjottava alle 25-vuotiaille nuorille ensisijassa maksuttomia kondomeja, tehostettava seksuaalivalistusta ja lisättävä sukupuolitautilien testauksen tarjontaa. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseen on tarkoitus käyttää voimavaroja uudessa Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksessa kuten myös toisen asteen oppilaitoksissa, terveysasemilla ja jälkitarkastusten yhteydessä äitiysneuvolassa. Kaupungin on lisättävä myös matalan kynnyksen maksutonta seksuaalineuvontaa tarvittaessa yhteistyökumppanien kanssa."

Korvataan Raskauden ehkäisyn ja -keskeytysten kustannukset -kohdan 11 kappaleen viimeinen lause seuraavasti:

"Lisäksi lautakunta on edellyttänyt, että sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön, raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautilien määrän sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset niiltä vuosilta, jotka on mahdollista arvioida kaupunkitasolla ennen maakuntaudistuksen voimaatuloa ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin."

Kannattaja: Wille Rydman

Vastaehdotus:

Sanna Vesikansa:

Lisätään perusteluiden loppuun:

”Kaupunginhallitus vahvistaa osaltaan sosiaali- ja terveyslautakunnan linjaukset koskien maksutonta ehkäisyä:

- kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta.
- alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisypillerit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta.
- Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä.
- ehkäisypalveluiden toteutuksessa yhteistyötä terveysasemien, koulujen opiskeluterveydenhuollon, äitiysneuvolan, keskitetyn ehkäisyneuvonnan sekä Helsingin kaupungin muiden toimijoiden, kuten koulujen ja nuorisotalojen kanssa jatketaan ja lisätään.
- Vantaan mallin mukaisesti Helsinki alkaa tarjota maksuttoman kierukan tai ehkäisykapselin raskaudenkeskeytyksen jälkeen sekä päihdehuollon asiakkaille.
- oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta.
- Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaajaluokkia vuoden 2016 lukuihin.
- viestintää maksuttomasta ehkäisystä tehostetaan eri kanavissa.”

Kannattaja: Reetta Vanhanen

Terhi Koulumiehen ja Sanna Vesikansan vastaehdotuksista äänestettiin vastakkain, jonka jälkeen voittanut ehdotus äänestettiin vastakkain esittelijän ehdotuksen kanssa.

1. äänestys

JAA-ehdotus: Terhi Koulumiehen vastaehdotus

EI-ehdotus: Sanna Vesikansan vastaehdotus

29.11.2017

Jaa-äännet: 6

Terhi Koulumies, Pia Pakarinen, Jaana Pelkonen, Mika Raatikainen,
Wille Rydman, Jan Vapaavuori

Ei-äännet: 9

Paavo Arhinmäki, Veronika Honkasalo, Maria Ohisalo, Marcus Rantala,
Nasima Razmyar, Tomi Sevander, Anni Sinnemäki, Reetta Vanhanen,
Sanna Vesikansa

Kaupunginhallitus hyväksyi tässä äänestyksessä Sanna Vesikansan
vastaehdotuksen äänin 6 - 9.

2. äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

EI-ehdotus: Sanna Vesikansan vastaehdotuksen mukaisesti muutettu-
na

Jaa-äännet: 6

Terhi Koulumies, Pia Pakarinen, Jaana Pelkonen, Mika Raatikainen,
Wille Rydman, Jan Vapaavuori

Ei-äännet: 9

Paavo Arhinmäki, Veronika Honkasalo, Maria Ohisalo, Marcus Rantala,
Nasima Razmyar, Tomi Sevander, Anni Sinnemäki, Reetta Vanhanen,
Sanna Vesikansa

Kaupunginhallitus hyväksyi Sanna Vesikansan vastaehdotuksen mu-
kaisesti muutetun ehdotuksen äänin 6 - 9.

13.11.2017 Pöydälle

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 19.09.2017 § 252

HEL 2017-007557 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi valtuutettu Reetta Vanhasen alle
25-vuotiaiden nuorten maksuttoman ehkäisyn edistämistä koskevasta

valtuustoaloitteesta kaupunginhallitukselle seuraavan esittelijän ehdotuksesta poikkeavan lausunnon:

"Terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaille ehkäisyneuvontaa ja muita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistäviä palveluja.

Valtakunnallisen vuoden 2015 kouluterveyskyselyn mukaan koko maan peruskoululaisista oli ollut yhdynnässä 18 prosenttia, lukiolaisista 38 prosenttia ja ammattikoululaisista 60 prosenttia. Kolmasosa nuorista ei käyttänyt mitään ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässään (peruskoululaiset 35 prosenttia, lukiolaiset 33 prosenttia, ammattikoululaiset 33 prosenttia). Ehkäisymenetelmänä kondomi oli yleisin, jota käytti peruskoululaisista 39 prosenttia, lukiolaisista 32 prosenttia ja ammattikoululaisista 28 prosenttia. Hormonaalisen ehkäisyn käyttäjiä oli 17 prosenttia, 32 prosenttia ja 28 prosenttia em. nuorista.

Alle 24-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana koko maassa 23 prosenttia. Helsingissä keskeytysten määrä on pienentynyt viimeisen viiden vuoden aikana 22 prosenttia, Espoossa 25 prosenttia ja Vantaalla 40 prosenttia. Tästä suotuisasta kehityksestä huolimatta aiemmin keskeytyksessä olleiden määrä kuitenkin nousee. Lisäksi keskeytyksistä noin 10 prosenttia tehdään samana tai edellisena vuonna synnyttäneille naisille. Tehokas raskauden ehkäisy niin raskauden keskeytyksen kuin synnytyksen jälkeen on tärkeää ja kustannustehokasta.

Vantaalla tarjotaan alle 20-vuotiaille nuorille yhdeksän kuukauden ehkäisyvalmisteet maksutta. Vantaa tarjoaa myös kaikille ensimmäisen pitkäaikaisen ehkäisyvälineen maksutta. Raskaudenkeskeytyksen jälkeen tarjotaan uusi ilmainen ehkäisyväline. Vantaa on panostanut riskiryhmiin ja tarjoaa heille pitkäaikaisen ehkäisimen kuluitta. Päihderiippuvaisilla ja jo keskeytyksen läpikäyneillä on suurempi riski uuteen raskaudenkeskeytykseen kuin muilla.

Espoossa ensimmäinen kuparikierukka on maksuton kaikenikäisille ehkäisyä tarvitseville naisille, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet kupari- tai hormonikierukkaa. Alle 20-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, saavat maksutta yhdistelmäehkäisytabletit, minipillerit tai ehkäisyrenkaan (3–9 kk:n ajaksi) tai hormonikierukan. Yli 20-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, saavat maksutta yhdistelmäehkäisytabletit, minipillerit, ehkäisyrenkaan tai ehkäisykapselin 3 kuukauden ajaksi. Synnyttäneet ja 20–24-vuotiaat, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet hormonaalista ehkäisyä, voivat valita synnytyksen jälkitarkastuksen yhteydessä maksutta myös hormonikierukan tai ehkäisykapselin.

Helsingissä tarjotaan maksutta ensimmäiset ehkäisypillerit (kolmen kuukauden aloituspakkaus), ensimmäinen kierukka ja ehkäisyimplantit. Maksuttomia kondomeja tarjotaan koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa, ehkäisyneuvonnassa, kutsunnoissa sekä jonkin verran nuorisotiloilla ja erilaisissa terveyden edistämiskampanjoissa. Tarvittaessa nuori saa maksuttoman jälkiehkäisyn koulu- tai opiskeluterveydenhuollosta.

Helsinkiäisten alle 25-vuotiaiden sukupuolitartuntojen (klamydia, kuppua ja tippuri) määrät yhteensä ovat vähentyneet viimeisen viiden vuoden aikana 6,5 prosenttia (vuonna 2012 1142 tartuntaa ja vuonna 2016 1068 tartuntaa). Klamydiatartuntoja todettiin helsinkiläisillä alle 25-vuotiailla nuorilla vuonna 2012 1103 ja vuonna 2016 1037, joista naisilla todettujen klamydiatartuntojen osuus on pysynyt viiden vuoden aikana samana, noin 68 prosentissa. Kondomin käytöllä ja vastuullisella seksikäyttäytymisellä ehkäistään seksitauteja. Ei ole kuitenkaan osoitettu, että kondomien maksuton tarjonta lisäisi niiden käyttöä.

Laajojen kansainvälisten ja myös suomalaisten tutkimusten mukaan maksuton ehkäisy säästää kustannuksia. Erityisesti ns. pitkävaikutteiset ehkäisymenetelmät (kapselit, kierukat) ovat kustannustehokkaimpia. Lyhytvaikutteisten menetelmien käyttäjillä suunnittelemattoman raskauden riski on 10-kertainen pitkävaikutteisiin verrattuna, vaikka ehkäisy olisi maksutonta. 15–24-vuotiaiden ryhmässä suunnittelematon raskaus selittyy yli 80 prosentissa ehkäisyn käyttövirheellä.

Raskauden ehkäisyn ja -keskeytysten kustannukset

Helsingissä asui vuonna 2016 40 468 15–24-vuotiaista naista. Tässä ikäryhmässä tehtiin vuonna 2016 498 raskaudenkeskeytystä. Raskaudenkeskeytyksen hinta on HUS:ssa 565 euroa. Lisäksi tulevat perusterveydenhuollon vastaanotto- ja laboratoriokustannukset noin 365 euroa. Raskaudenkeskeytysten kokonaiskustannukset vuodessa ovat näin ollen 459 000 euroa.

Arvioidaan, että puolet 15–24-vuotiaista naisista on seksuaalisesti aktiivisia. Vuoden pilleriehkäisyn kustannukset olisivat noin 50 euroa/henkilö. Laajan tutkimuksen mukaan vain 40–50 prosenttia käyttäjistä sitoutuu maksuttomaankaan pilleriehkäisyyn. Näin ollen 15–24-vuotiaille tarjottavan maksuttoman pilleriehkäisyn kustannukset kaupungille olisivat 10 000 käyttäjällä laskettuna noin 506 000 euroa. Tyypillisellä käytöllä noin 9 prosenttia ehkäisypillerien käyttäjistä tulee raskaaksi vuoden aikana, joten ehkäisypillerien käyttäjille voidaan olettaa raskaudenkeskeytyksiä tehtävän vuodessa 227 vähemmän, jolloin raskaudenkeskeytysten kuntalaskutusten määrä vähenee arviolta 210 000 euroa.

Helsingin kaupunki on tarjonnut vuodesta 2007 ensimmäiset pitkävaikutteiset ehkäisymenetelmät kaikenikäisille naisille. Käyttäjät ovat voi-

neet valita sekä hormonikierukan että ehkäisykapselit käyttöönsä yhteensä jopa 11 vuoden ajaksi. Pitkävaikutteisen ehkäisimen korkeampi hankintahinta noin 100 euroa/kpl jakautuu 4–7 vuodelle ja vuosikustannus on keskimäärin 20 euroa. Vuonna 2016 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi hankki toimipisteisiinsä pitkävaikutteisia ehkäisy menetelmiä 358 460 eurolla (2974 kierukkaa, 540 ehkäisykapselia),

Mikäli kaikki 15–24-vuotiaat ehkäisyä tarvitsevat naiset Helsingissä käyttäisivät maksutonta pitkävaikutteisia ehkäisymenetelmiä, olisivat kustannukset vuodessa myös noin 405 000 euroa, mutta paremman ehkäisytehon vuoksi keskeytyksiä ei tehtäisi käyttäjille juuri ollenkaan. Käyttäjistä noin 80 prosenttia käyttää ehkäisymenetelmää pitkäaikaisesti, joten raskaudenkeskeytyksiä tehtäisiin ikäryhmässä jopa 400 vähemmän ja kustannuksia säästyisi 367 000 euroa.

Ehdotettu maksuton pilleriehkäisy on kustannuksiltaan samankaltainen, mutta teholtaan huomoinmpi kuin jo aikaisempien päätösten nojalla kaikkeinikaisille tarjottava pitkäkestoinen ehkäisy. Nuoremassa 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä lyhytvaikutteinen ehkäisymenetelmä ensimmäisenä ehkäisyvaihtoehtona saattaa olla houkutteleva, mutta sitoutuminen ohjeen mukaiseen käyttöön on heikompa nuorilla kuin aikuisilla. 15–19-vuotiaiden ikäryhmän 14 043 naisesta arviolta 3 500 on seksuaalisesti aktiivisia ja käyttäisi ehkäisypillereitä pitkäaikaisesti. Vuositasolla kustannukset olisivat 176 000 euroa. Raskaudenkeskeytyksiä tehdään tässä ikäryhmässä 20–24-vuotiaita vähemmän, noin 8/1000 nais-ta vuodessa, ja tyypillisellä käytöllä voidaan olettaa raskaudenkeskeytyksiä tehtävän noin 26 vähemmän. Kustannussäästöä näistä syntyisi noin 23 600 euroa.

Helsingissä on varattu jaettavaksi viime vuosina noin 45 000 maksutonta kondomia vuodessa hankintahinnan ollessa 0,12 euroa kappaleelta. Sosiaali- ja terveystoimen osuus oli noin 90 prosenttia (41 256 kpl). Kondomin hinnan ollessa 0,12 euroa kappaleelta ovat vuosikustannukset 4 951 euroa. Kondomien tarve käyttäjien välillä vaihtelee huomattavasti, eikä ole realistista olettaa kaupungin pystyvän logistisesti tarjoamaan maksuttomia kondomeja kaikille 15–24-vuotiaille. Yksi kondomi viikossa 20 000 käyttäjälle maksaisi vuositasolla 124 000 euroa.

Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaille maksutta. Vantaan mallin mukaisesti Helsinki alkaa tarjota maksuttoman kierukan tai ehkäisykapselin raskaudenkeskeytyksen jälkeen sekä päihdehuollon asiakkaille. Alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisypillerit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta. Tämän ikäryhmän pitkävaikutteisten ehkäisymenetelmien aloitus toteutetaan ensisijaisesti keskitetyssä ehkäisyneuvonnassa, jonka toiminta siirtyy

29.11.2017

helmikuussa 2018 Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksen yhteyteen. Keskitetyn ehkäisyneuvonnan lääkäriresurssi, jota nimenomaan edellä mainittuihin ehkäisymuotoihin (kierukka tai ehkäisykapseli) liittyen tarvitaan, lisääntyy nykyisestä yhdestä lääkärin työpanoksesta kahteen, ja myös avustavan henkilökunnan määrää lisätään vastaavasti. Lisäksi Kalasatamassa ehkäisypalveluita pystytään tarjoamaan laajemmalla aukioloajalla. Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveystoimialan koordinoitua tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön. Sosiaali- ja terveyslauta pitää tärkeänä, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta.

Ehkäisypalveluiden toteutuksessa yhteistyötä terveysasemien, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, äitiysneuvolan, keskitetyn ehkäisyneuvonnan sekä Helsingin kaupungin muiden toimijoiden, kuten koulujen ja nuorisotalojen kanssa jatketaan ja lisätään. Viestintää maksuttomasta ehkäisystä tehostetaan eri kanavissa.

Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautilien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Tutkimusten mukaan maksuton, erityisesti pitkäaikaisten ehkäisymenetelmien käyttö, on tehokasta suunnittelelemattomien raskauksien ehkäisyssä ja niihin liittyvien niin yksilöä kuin terveydenhuoltojärjestelmää koskevan kuormituksen ja kustannusten vähentämisessä. Nuorten, niin naisten kuin miesten, ehkäisyn käyttöön kuuluu aina seksuaalikasvatus ja -neuvonta sekä turvalliseen sekä vastuulliseen seksikäyttäytymiseen ohjaaminen. Asianmukainen ehkäisymenetelmien käyttö vähentää ei-toivottujen raskauksien ja sukupuolitautilien määrää."

Käsittely

19.09.2017 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Asiassa tehtiin seuraavat vastaehdotukset:

29.11.2017

Vastaehdotus 1:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Poistetaan lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia ensimmäinen lause ja lisätään sen tilalle seuraava virke: "Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 2:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia toiseksi lauseeksi: "Vantaan mallin mukaisesti Helsinki alkaa tarjota maksuttoman kierukan tai ehkäisykapselin raskaudenkeskeytyksen jälkeen sekä päihdehuollon asiakkaille."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 2 hyväksyttiin yksimielisesti ilman äänestystä.

Vastaehdotus 3:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia kolmanneksi lauseeksi: "Alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisytabletit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 4:

Puheenjohtaja Sanna Vesikansa: Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia neljänneksi lauseeksi: "Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveystoimialan koordinoimista tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön."

Kannattaja: Jäsen Seija Muurinen

Vastaehdotus 5:

Jäsen Karita Toijonen: Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Helsingissä tarjotaan maksutta yksilölle soveltuva pitkävaikutteinen ehkäisy (kupari- tai hormonikierukka, ehkäisyrengas, ehkäisykapseli).

seli tai ehkäisytabletit) kaikille alle 25-vuotiaille ja riskiryhmiin kuuluville, kuten päihteiden käyttäjät."

Kannattaja: Jäsen Tapio Bergholm

Vastaehdotus 6:

Jäsen Karita Toijonen: Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Seksuaaliterveyden edistämiseksi ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisemiseksi kondomien ilmaisjakelua ja saatavuutta tehostetaan huomioiden erityisesti nuoret ja riskiryhmiin kuuluvat."

Kannattaja: Jäsen Tapio Bergholm

Vastaehdotus 7:

Jäsen Katju Aro: Lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia viidenneksi lauseeksi lisätään: "Sosiaali- ja terveyslauta pitää tärkeänä, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta."

Kannattaja: Jäsen Katriina Juva

Vastaehdotus 8:

Jäsen Seija Muurinen: Lausuntoon lisätään seuraava kohta: "Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautilien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin."

Kannattaja: Jäsen Mari Rantanen

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto syntyi seuraavien äänestysten tuloksena:

1 äänestys

JAA-ehdotus: Vastaehdotus 1 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Poistetaan lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia ensimmäinen lause ja lisätään sen tilalle seuraava virke: "Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaille maksutta."

EI-ehdotus: Vastaehdotus 5 (jäsen Karita Toijonen): Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Helsingissä tarjotaan maksutta yksi-

lölle soveltuva pitkävaikutteinen ehkäisy (kupari- tai hormonikierukka, ehkäisyrengas, ehkäisykapseli tai ehkäisypillerit) kaikille alle 25-vuotiaille ja riskiryhmiin kuuluville, kuten päihteiden käyttäjät."

Jaa-äännet: 9

Katju Aro, Leo Bergman, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Daniel Sazonov, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Ei-äännet: 3

Tapio Bergholm, Cecilia Ehrnrooth, Karita Toijonen

Tyhjä: 1

Mari Rantanen

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 9 - 3 (tyhjää 1).

2 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 1 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Poistetaan lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia ensimmäinen lause ja lisätään sen tilalle seuraava virke: "Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että Helsingin nykykäytäntöä tehostetaan seuraavilla tavoilla: kierukka tai ehkäisykapseli tarjotaan aina alle 25-vuotiaalle maksutta."

Jaa-äännet: 1

Mari Rantanen

Ei-äännet: 12

Katju Aro, Tapio Bergholm, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Daniel Sazonov, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 12 - 1.

3 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 3 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvin-

vointivaikutusten arviointia kolmanneksi lauseeksi: "Alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan ehkäisytabletit ja ehkäisyrenkaat vuodeksi maksutta."

Jaa-äännet: 4

Leo Bergman, Maritta Hyvärinen, Seija Muurinen, Mari Rantanen

Ei-äännet: 8

Katju Aro, Tapio Bergholm, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Katriina Juva, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 1

Daniel Sazonov

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 8 - 4 (tyhjää 1).

4 äänestys

JAA-ehdotus: Vastaehdotus 4 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia neljänneksi lauseeksi: "Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveys-toimialan koordinoitua tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön."

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 6 (jäsen Karita Toijonen): Lausunnon toiseksi viimeiseen kappaleeseen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia lisätään seuraava virke: "Seksuaaliterveyden edistämiseksi ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisemiseksi kondomien ilmaisjakelua ja saatavuutta tehostetaan huomioiden erityisesti nuoret ja riskiryhmiin kuuluvat."

Jaa-äännet: 11

Katju Aro, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Ei-äännet: 2

Tapio Bergholm, Karita Toijonen

Tyhjä: 0

Poissa: 0

29.11.2017

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 11 - 2.

5 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 4 (puheenjohtaja Sanna Vesikansa): Lisätään lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia neljänneksi lauseeksi: "Helsinki lisää selvästi sekä neuvontaa seksitautien ehkäisystä ja seksuaaliterveydestä että kondomien jakelua maksutta ehkäisyneuvoloissa, kouluissa ja nuorisotaloilla toimialojen yhteistyöllä. Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä muiden toimialojen rooli on keskeistä, myös ilman sosiaali- ja terveys-toimialan koordinoitua tai osallistumista hankintaan ja jakeluun. Kondomeja on tarjolla nuorille säännölliseen käyttöön."

Jaa-äännet: 0

Ei-äännet: 13

Katju Aro, Tapio Bergholm, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Maritta Hyvärinen, Katriina Juva, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi puheenjohtaja Sanna Vesikansan vastaehdotuksen äänin 13 - 0.

6 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 7 (jäsen Katju Aro): Lausunnon toiseksi viimeisen kappaleen ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia viidenneksi lauseeksi lisätään: "Sosiaali- ja terveyslauta pitää tärkeänä, että oikeus ehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen toteutuu jokaisen omista lähtökohdista ja toiveista käsin ja että ehkäisypalvelut on suunnattu kaikille nuorille sukupuolesta riippumatta."

Jaa-äännet: 5

Leo Bergman, Maritta Hyvärinen, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov

Ei-äännet: 8

Katju Aro, Tapio Bergholm, Cecilia Ehrnrooth, Saku Etholen, Katriina Juva, Karita Toijonen, Tuomas Tuure, Sanna Vesikansa

29.11.2017

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi jäsen Katju Aron vastaehdotuksen äänin 8 - 5.

7 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 8 (jäsen Seija Muurinen): Lausuntoon lisätään seuraava kohta: "Sosiaali- ja terveystoimi selvittää ja raportoi lautakunnalle alle 20- ja 25-vuotiaiden maksuttomien ehkäisymenetelmien käytön ja raskaudenkeskeytyksien ja sukupuolitautien määrän vuosilta 2017 ja 2018 sekä maksuttomien ehkäisymenetelmien kustannukset ja vertaa lukuja vuoden 2016 lukuihin."

Jaa-äännet: 2

Katriina Juva, Tuomas Tuure

Ei-äännet: 11

Katju Aro, Tapio Bergholm, Leo Bergman, Cecilia Ehrnrooth, Saku Et-holen, Maritta Hyvärinen, Seija Muurinen, Mari Rantanen, Daniel Sazonov, Karita Toijonen, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi jäsen Seija Muurisen vastaehdotuksen äänin 11 - 2.

12.09.2017 Pöydälle

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Satu Suhonen, lääkäri, puhelin: 09 310 45564

satu.suhonen(a)hel.fi

Mervi Korpela, toiminnansuunnittelija, puhelin: 09 310 42683

mervi.korpela(a)hel.fi